

نشست نقد و بررسی همایش‌های ماهانه انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران

• مینا نوری‌زاد

دانشجوی کارشناسی کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه شهید بهشتی

نیاز شدید به مکانی خاص برای ارتباط رودررو و آگاهی مخاطب از آخرین مطالب روز کتابداری دانست. وی درباره سیر تکاملی انجمن و چگونگی انتخاب سخنرانان و موضوع‌های نشست، به استفاده از نام‌های آشنا برای جذب مخاطب، گرایش به برنامه‌ریزی درست، طرح مطالب روز کتابداری در نشست‌ها و بسامد آنها (به‌طور متوسط هشت نشست در سال) اشاره کرد. در ادامه، به پژوهشی نه‌چندان موفق برای شناسایی مباحث مهم حوزه با بررسی پایان‌نامه‌های سه سال گذشته و مقالات مجلات فارسی کتابداری (در دوره دوم) و انجام یک تحقیق ماهانه از طریق پرسشنامه و طراحی میزگردی‌هایی چون آموزش و پژوهش بر اساس پرسشنامه‌ها را یادآور شد. وی در خاتمه از همکاری سه فارغ‌التحصیل جدید دوره دکتری با انجمن و دنبال کردن هدف اصلی با یک برنامه‌ریزی گسترده‌تر خبر داد.

رها دوست، در این نشست بحث خود را با ارائه چهار پیشفرض مطرح کرد. این چهار پیشفرض عبارت بودند از:

- مسائل کمیته همایش‌ها با مسائل دیگر کمیته‌های انجمن و خود انجمن مرتبط است؛

- مسائل کمیته همایش‌ها با مسائل رشته و حرفه کتابداری در ایران مرتبط است؛

- مسائل کمیته همایش‌ها از مسائلی که به‌طور کلی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی خارج از ایران می‌گذرد، مرتبط است و از آن جدا نیست؛

- مسائل کمیته همایش‌ها قطعاً با آنچه در جامعه ما و جامعه جهانی از نظر اجتماعی، فرهنگی، و تاریخی می‌گذرد، مرتبط است.

وی با بیان جنبه‌های مثبت و منفی این پیشفرض‌ها به این نکته اشاره کرد که ما نباید در برخورد با مسائل به‌طور انتزاعی عمل کرده و فارغ از واقعیت‌ها باشیم. زیرا تمام مسائل با هم مرتبط بوده و گرچه آرزوها محدود می‌شود، اما راه صحیح قدم برداشتن در محیط واقعی است. این استاد دانشگاه افزود: برنامه‌ریزی برای همایش‌ها باید باتوجه به محیط و زمینه در درون انجمن و رشته و حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران، و با توجه به مسائل روز جهانی طراحی و پیاده‌سازی شود. وی تصریح کرد: اینگونه برنامه‌ریزی گرچه مناسب

نشست نقد و بررسی همایش‌های ماهانه انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران با حضور دکتر رحمت‌الله فتاحی، رئیس انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، سید ابراهیم عمرانی، مسئول کمیته همایش‌های انجمن، دکتر عبدالرضا نوروزی چاکلی، فاطمه رها دوست، فرزند دادرسی به عنوان منتقدان و داریوش مطلبی دبیر جلسه چهارشنبه ۲۴ مرداد در سرای دائمی اهل قلم برگزار شد.

این نشست با سخنان داریوش مطلبی درباره پیشینه همایش‌ها و میزگردهای انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی، آغاز شد. وی با طرح این پرسش که آیا نشست‌های برگزار شده در انجمن توانسته نیازهای مخاطبان را برآورده سازد یا خیر؟ نقد را برخلاف بعضی از تصورات غلط که معادل ایراد گرفتن یا زیر سؤال بردن فعالیت می‌دانند، به‌صورت کلی نگاه ظریف و دقیق به اثر علمی تعریف کرد.

در ادامه دکتر فتاحی پس از بیان نحوه شکل‌گیری انجمن در سال ۱۳۷۹، به اهداف و سیاست‌های اولیه انجمن، شناسایی مباحث مفید در حوزه کتابداری و ارائه این مباحث، در قالب همایش‌های ماهانه اشاره کرد. وی برگزاری همایش‌ها را از آن‌رو که سبب استحکام و هویت‌بخشی به انجمن می‌گردد، مهم دانست و تداوم برگزاری همایش‌ها و نشست‌ها با علاقه‌مندی و قوت را از سیاست‌های اصلی انجمن معرفی کرد. رئیس انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران به ضعف‌های موجود در دوره اول، از جمله فقدان سیاست بلندمدت انجمن به‌شکل مدون و نیز مشکل بودن شناسایی مباحث مهم کتابداری ایران در قالب آی.اس.اس.یو.ایی به‌عنوان زمینه‌های بحث ماهانه اشاره کرد. وی با موفق ارزیابی کردن انجمن در سیاست کلی خود، تصریح کرد: همایش‌های ماهانه انجمن با ارائه پژوهش‌های بیشتر و مباحث جدل‌آمیزتر می‌تواند نقش مهمی در مطرح شدن رشته و حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی داشته باشد. دکتر فتاحی در پایان، با ابراز خرسندی از برگزاری جلسه نقد همایش‌های ماهانه انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، تبادل نظر و ارائه افکار و ایده‌های جدید را از اصلی‌ترین و مهم‌ترین اهداف انجمن دانست.

سید ابراهیم عمرانی، مسئول کمیته همایش‌های انجمن، مهم‌ترین مسائل همایش‌های انجمن را به‌خصوص در دوره اول،

دکتر فتاحی
برگزاری همایش‌ها
را از آن‌رو که سبب
استحکام و هویت‌بخشی
به انجمن می‌گردد، مهم
هستند و تداوم برگزاری
همایش‌ها و نشست‌ها
با علاقه‌مندی و قوت را
از سیاست‌های اصلی
انجمن می‌باشد

مفقوده و گره کور رشته و حرفه پرداخته نشده است. حال این سؤال پیش می‌آید که آن گره کور و حلقه مفقوده در مسائل اصلی و حرفه ما چیست؟

این استاد دانشگاه مهم‌ترین مسئله حرفه و رشته کتابداری ایران را درون‌زاد نبودن تولید علم در رشته دانسته و بیان کرد که حرفه را از این جهت در معرض خطرات جدی می‌بیند. وی در عین حال، عدم مشارکت، کمبود مشارکت یا مشارکت ناکافی را نیز یکی از مشکلات اصلی انجمن عنوان کرد. رهادوست با بیان اینکه ما همه چیز داریم و هیچ نداریم، افزود: ما از خیلی جهات به‌خصوص سازماندهی جلوتر از کشورهای منطقه هستیم، ولی متأسفانه رفتار خودباختگی فرهنگی و علمی شده‌ایم. وی در پایان با اشاره به اینکه کمیته همایش‌ها نیاز به بازنگری دارد، انجمن را یک انجمن علمی و حرفه‌ای دانست و جدا کردن علم از حرفه را اشتباهی تاریخی برشمرد و متذکر شد، برای اینکه بتوانیم مسائل خودمان را تحلیل کنیم، باید از کمیت‌گرایی دست کشیده و روش‌شناسی را برای انجام پژوهش‌های کیفی‌تر بهتر بشناسیم.

دکتر نوروزی چاکلی در آغاز سخنان خود با بیان اینکه، پرداختن به مسائل نقد نیازمند شرایط و بستر خاصی است، گفت که هدف این نشست نقد انجمن نیست، بلکه نقد همایش‌های این انجمن است. وی در ادامه با تأکید بر این نکته که مشارکت و ارتباط با کتابداران با توجه به کم بودن حمایت‌های ساختاری، مالی و قانونی در چند دهه اخیر نسبت به گذشته بسیار قوی‌تر شده، شکل‌گیری چنین برنامه‌ای را بسیار امیدوارکننده دانست. این کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی وضع کنونی انجمن را در سطح بالاتر و بهتری از گذشته ارزیابی و

است، ولی محدودیت‌هایی را بر کمیته تحمیل و دامنه عمل و آزادی را محدود می‌کند. رهادوست در ادامه سه رویکرد را در برخورد با مسائل موجود مطرح کرد:

- رویکرد شخصی که از دو جنبه احساسات و سلیقه، و گرایش‌های حرفه می‌توان به آن نگریست. وی در این رویکرد برخورد ضعیف با مباحث اصطلاحنامه یا آموزش کتابداری و مباحث نظری در همایش‌ها را مثال زد.

- رویکرد جامعه‌گرا، تقاضا محور^۲ و کمیت‌گرا به موضوع. یعنی یک توزیع عادلانه موضوعی مورد نظرمان باشد و بدون سوگیری درباره شخص یا موضوعی و با کنار گذاشتن تعصب‌های علمی و حرفه‌ای، ببینیم همایش‌ها به لحاظ موضوعی همه جنبه‌ها را پوشش داده یا نه؟ به اعتقاد وی گرایش انجمن بیشتر به این رویکرد بوده و ظاهراً نمی‌شود از آن ایراد گرفت. زیرا این شیوه کاربردی، مستدل، منطقی و عادلانه می‌باشد و ممکن است در زمینه‌هایی جواب دهد، اما قطعاً در مسائل فرهنگی مسئله‌ساز خواهد بود.

- رویکرد مسئله‌مدار^۳ که برخلاف رویکرد جامعه‌گرا کیفی بوده و به جای تأیید بر توزیع عادلانه بر حسب تقاضاهای عموم است، هدف آن شناسایی و تحلیل و راه‌حلیابی مسائل موجود است. از آنجاکه این شیوه نیاز به تحلیل، تفکر و دانش، دارد، لذا در این رویکرد خیلی سریع نمی‌توان به نتیجه رسید.

وی در ادامه در زمینه رویکرد مسئله‌مدار چند سؤال را مطرح کرده و پرداختن به دو سؤال را الزامی دانست:

۱. آیا سخنرانی‌ها بر اساس شناخت مسائل واقعی حرفه و رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران بوده است؟
۲. آیا رویکرد انجمن مسئله‌مدار بوده است؟

رهادوست در پاسخ به پرسش مذکور گفت: سخنرانی‌های منتشر شده با اینکه بسیاری از آنها خوب و قابل استفاده‌اند و نسبت به گذشته نظام‌مندتر شده‌اند، اما چون بر پایه بازخوردی از اعضای انجمن برنامه‌ریزی شده‌اند، با مسائل رشته و حرفه ما بیگانه‌اند. وی افزود: البته متغیرهای دیگری هم دخیل بوده‌اند، مثلاً انعکاس پژوهش‌ها در همایش‌ها، استفاده از چهره‌های معروف با استفاده از جذابیت‌های علمی بعضی از افراد برای جذاب‌تر کردن همایش‌ها، یا فرصت سخنرانی دادن به افرادی که اظهار علاقه برای همکاری می‌کنند که البته هیچ‌کدام از این موارد اشکال فنی ندارند، بلکه اشکال اینجاست که مجموعه سخنرانی‌ها و همایش‌ها، با مسائل حرفه و رشته ما در ایران بیگانه است و آنگونه که انتظار می‌رود به آن حلقه

و پیشنهادهایی ارائه می‌گردد که مورد توجه قرار نمی‌گیرد. دادرس در ادامه به شیوه اداره کمیته همایش‌ها تحت عنوان «تفکر قیومیت» اشاره و این سؤال را مطرح کرد که چرا با وجود نیروهای فعال و ارائه پیشنهادها و راهکارهای اجرایی، کمیته همایش‌ها خروجی بهتری نسبت به گذشته ندارد؟ وی در این زمینه به نگرش دموکراسی متمرکز^۴ و نبود اعتماد کافی به توانایی‌ها و قابلیت‌های افراد دعوت شده از سوی کمیته اشاره کرد و اذعان داشت که برای حل این مسئله هیچ راهکاری نمی‌توان پیشنهاد کرد. زیرا این مسئله به دیدگاه انسان‌ها برمی‌گردد. وی افزود: فضای حاکم بر کمیته باید به سمت دموکراسی غیرمتمرکز^۵ پیش رود.

دکتر فتاحی، ضمن تشکر از منتقدان در پاسخ به انتقادات، گفت: نگاه‌ها به مسائل باید همه‌جانبه باشد. از نظر من طبق گفته‌های خانم رهادوست، آنچه در نقد اهمیت دارند بستر است. وی با اشاره به گفته خانم رهادوست مبنی بر اینکه عدم مشارکت به‌ویژه در دوره اول انجمن بسیار بیشتر بود، ولی در حال حاضر کمتر دیده می‌شود، افزود: از نظر علمی ما باید به شرایط انجمن نگاه کنیم. برای مثال آیا تمام وقت افراد فعال صرف انجمن می‌شود یا نه؟ وی درباره استفاده از برخی از افراد خاص گفت: با توجه به اینکه ما در جامعه‌ای با فرهنگ احساسی زندگی می‌کنیم. بنابراین ناچار بودیم از این افراد بیشتر استفاده کنیم تا توجه اهل حرفه را به انجمن و فعالیت‌هایش بیشتر جلب کنیم. درحالی‌که افرادی بودند که کاریزما نداشتند، ولی حرفی برای گفتن داشتند. دکتر فتاحی تصریح کرد: انجمن همیشه کوشیده حق کسی ضایع نشود یا حرفی نادیده انگاشته نشود و هیچ‌گاه اراده‌هایی معطوف به اینکه بعضی از افراد یا ایده‌ها، حذف

عنوان کرد که جلسه نقد یکی از نقاط قوت در انجمن بوده است. وی بهترین مسیر حرکت انجمن را حرکت به سمت هم‌اندیشی و برنامه‌راهبردی دانست. دکتر نوری با این حال، صلاح انجمن را در برگزاری صرف سخنرانی‌ها ندانست، زیرا مقاله سخنرانی که بیشتر جنبه آموزشی دارد با مقاله پژوهشی متفاوت است و همچنین ممکن است فرد پژوهشگر خوبی باشد، ولی سخنران خوبی نباشد. وی تأکید کرد که جلسه نقد را جایی برای انتقاد از نظام آموزشی و پژوهشی رشته نمی‌داند. دکتر نوری با بیان اینکه توانایی‌های رشته کتابداری باید تبیین شود و ارائه آمار پژوهشی در موقعیت اجتماعی این رشته تأثیری روی دانشجو ندارد، به ضرورت وجود سخنرانی‌هایی با رویکرد ترویجی برای ایجاد انگیزه در مخاطب به‌ویژه دانشجویان اشاره کرد. وی در پایان تصریح کرد: برنامه‌ریزی همایش‌ها باید به گونه‌ای باشد که نوع و تعداد سخنرانی و مسائل مرتبط با آنها را در همه حوزه‌ها پوشش دهد تا تمام مسائل موجود، به‌ویژه مسائل روز کتابداری و مشکلاتی که کتابداران با آن مواجه‌اند در سخنرانی‌ها ارائه شود.

فرزاد دادرس با اشاره به اینکه عملکرد کمیته همایش‌ها در ارتقای تفکرات و ایده‌های خود نسبت به چند سال یا چند دهه گذشته و در نتیجه جذب مخاطبان بیشتر قابل تحسین است، گفت: رشد و پرورش کمیته زمینه‌ای برای رشد نیروهای خلاق و در نتیجه ارائه پیشنهادها و راهکارهای سازنده از سوی افراد فعال در کمیته، برای بهبود شرایط و در نهایت بالا رفتن انتظارات مخاطبان از انجمن می‌باشد. وی تصریح کرد: مسائلی که در این جلسه مطرح شد و سایر انتقاداتی که در طول برگزاری جلسات همایش بیان می‌شود، مباحثی است که در کمیته همایش‌ها به‌طور مرتب درباره آنها بحث می‌شود

رهادوست

سخنرانی‌های منتشر شده با اینکه بسیاری از آنها خوب و قابل استفاده‌اند و نسبت به گذشته نظام‌مندتر شده‌اند، اما چون بر پایه بازخوردی از اعضای انجمن برنامه‌ریزی شده‌اند، با مسائل رشته و حرفه ما بیگانه‌اند

با ادبیات آن حرفه، تحقیق و پژوهش آشنا نیست، بیان می‌کند. وی افزود: به همین دلیل باید راهکاری برای این قضیه بیندیشیم، زیرا در غیر این صورت دانش و مطلبی که می‌تواند مؤثر واقع شود، در نتیجه ارائه نادرست، کم‌نتیجه و کم‌اثر ارائه می‌گردد.

مهدی علیپور، یکی از اعضای کمیته همایش‌ها، برگزاری همایش‌ها را خیلی یکدست ارزیابی کرد و بر لزوم استفاده از فعالیت‌های جانبی برای استفاده بهتر از موقعیت ایجادشده، تأکید کرد.

ابراهیم افشار زنجانی نیز ضمن بیان پرگویی برخی از سخنرانان و عدم کنترل اسلایدها قبل از ارائه سخنرانی، به کنترل کیفیت سخنرانی‌های انجمن و همچنین مدیریت زمان سخنرانی‌ها اشاره کرد.

سید ابراهیم عمرانی در پاسخ به مسئله عدم تناسب سطح مخاطب با سخنران گفت: امیدوارم با فعال شدن کمیته روابط عمومی و سیاست انجمن، این قضیه مسئله حل شود. زیرا با ارائه پاور پوینت در سایت، مخاطب انتخاب می‌کند که بیاید یا نه؟ و در واقع تعیین سطح می‌کند، بدین ترتیب این مسئله تا حدی تعدیل می‌شود.

دکتر فتاحی در پایان نشست وعده داد که همایش‌های انجمن در آینده، منطقی‌تر و با برنامه‌ریزی بهتری اجرا خواهد شد. وی همچنین ضمن تأیید دسته‌بندی خانم رهادوست در بیان رویکردهای شخصی‌گرا، جامعه‌گرا و مسئله‌گرا، رویکرد انجمن را رویکرد تلفیقی دانست. زیرا اگر به عناوین سخنرانی‌های ماهانه نگاه کنیم، می‌بینیم که هم مسئله‌گرا (مسئله نگاه اجتماعی کتابداران) و هم جامعه‌گرا بوده، یعنی در مجموع به نیاز جامعه کتابداری پاسخ‌گو بوده و هم شخص‌گرا.

شوند وجود نداشته و نخواهد داشت. وی در پایان گفت: شاید اگر اعضای هیئت علمی مشارکت بیشتری می‌کردند، ما زودتر متوجه می‌شدیم که نقدهایی نسبت به انجمن وجود دارد و در نتیجه زودتر به فکر عقلانی کردن برنامه‌ریزی‌ها می‌افتادیم و بر اساس نیازها برنامه‌ها را تنظیم می‌کردیم.

سید ابراهیم عمرانی، با تأیید رویکرد خانم رهادوست نسبت به نقد همایش‌ها گفت: بخشی از مشکلات مطرح‌شده که در مورد همایش‌ها، صحیح است و ما در کمیته همایش‌ها، بارها شاهد این قضیه بودیم که در تحقیق جهت ارائه مطلبی بحث‌مان دقیقاً مسئله‌مدار و در جست‌وجوی مسائل اصلی جامعه کتابداری بوده است. وی گفت: اگر مثلاً ۵ ایده به انجمن ارائه شد و ما یک ایده را اجرا کردیم، عدم پرداختن به ایده‌های دیگر به دلیل آن بوده که توانایی اجرای آن را نداشتیم، نه اینکه عمدی در عدم توجه به ایده‌ها در کار بوده باشد. در ادامه داریوش مطلبی، سردبیر کتاب ماه کلیات، به نامه‌های الکترونیکی ارسالی از سوی کتابداران در خصوص همایش‌های انجمن اشاره کرد و به‌اختصار به دو مورد مهم اشاره کرد:

- روش نیازسنجی و انتخاب موضوع‌های سخنرانی‌ها نادرست بوده است. زیرا بر اساس نیازهای حاضران در جلسه مطرح شده و به نیازهای جامعه کتابداری و شاغلان و متخصصان کتابداری توجهی نشده است.

- وارد کردن ابراداتی به شیوه برگزاری همایش‌ها مبنی بر اینکه زمان پرسش و پاسخ مناسب نبوده و به مشکلات و مسائل ملموس و عینی که کتابداران در کتابخانه‌ها با آن مواجه‌اند، پرداخته نشده است. در بخش پرسش و پاسخ دکتر دیانی که از حاضران در جلسه بودند، در دفاع از کمیته همایش‌ها گفت: اگر همایش‌ها نبود، انجمن مرده بود. وی تأکید کرد که من از این جهت که همایش‌ها، انجمن را زنده نگه داشته است، برای آن ارزش فوق‌العاده‌ای قائلم و درباره انتقاداتی که آقای دادرسی و خانم رهادوست مطرح کردند، صحبت‌های بسیاری می‌توان کرد. دکتر دیانی گفت: ما هنوز در مرحله نوزایی تولید اطلاعات برای جامعه بسیار وسیعی هستیم که به حوزه کتابداری وارد می‌شوند.

احسان محمدی از حاضران جلسه درباره شیوه ارائه مطالب گفت: جامعه آکادمیک ما، از هنر ساده کردن مطالب پیچیده خیلی رنج می‌برد. شخصی که از تز دکترای خود دفاع می‌کند، فایله پاور پوینت خود را در همان قالب دفاعیه پایان‌نامه، برای دانشجوی لیسانس که

پی‌نوشت‌ها

1. ISSUE
2. Oriented - Demand
3. Problem-Base
4. Centralized Democracy
5. Decentralized Democracy